

Socialutskottets yttrande 2024/25:SoU5y

Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen

Till justitieutskottet

Justitieutskottet har beslutat att ge socialutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2024/25:65 Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen och följdmotionerna till propositionen i de delar som berör socialutskottets beredningsområde.

Socialutskottet har beslutat att yttra sig över propositionen och kommittémotionerna 2024/25:3284 (S) yrkandena 2 och 3, 2024/25:3291 (V), 2024/25:3295 (C) samt 2024/25:3293 (MP) yrkandena 1 och 3.

Utifrån de utgångspunkter som socialutskottet har att beakta anser utskottet att justitieutskottet bör tillstyrka propositionen och avstyrka motionsyrkandena.

I yttrandet finns fyra avvikande meningar (S, V, C, MP).

Utskottets överväganden

Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen

Propositionen

Regeringen föreslår att det ska införas en ny lag som ger ett antal statliga myndigheter samt kommuner, regioner och skolor en skyldighet att både på begäran och på eget initiativ lämna uppgifter till Polismyndigheten och övriga brottsbekämpande myndigheter. Regeringen föreslår också ändringar i bl.a. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som innebär en utökad möjlighet för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att lämna uppgifter till brottsbekämpningen.

Den nya lagen och lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2025.

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3284 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om informationsdelning för att bl.a. förhindra att kriminella kan driva HVB-hem. Motionärerna anser att de brottsbekämpande myndigheterna bör kunna lämna information till andra verksamheter som behöver informationen i sin verksamhet, t.ex. till kommuner för att hindra kriminella från att driva HVB-hem. I yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om en utvärdering av lagstiftningen.

I kommittémotion 2024/25:3291 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) föreslås att riksdagen avslår propositionen. Motionärerna anser att förslagen i propositionen är för långtgående och oproportionerliga samt kommer att leda till tillämpningssvårigheter. När det gäller förslaget om ändringar i offentlighets- och sekretesslagen för ett utökat uppgiftslämnande inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården anser motionärerna att de befintliga möjligheterna för polisen att få tillgång till nödvändiga uppgifter är tillräckliga.

I kommittémotion 2024/25:3295 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) föreslås ett tillkännagivande om att bestämmelserna i den nya lagen bör formuleras som en möjlighet, i stället för en skyldighet, för kommuner och regioner samt rektorer inom skolväsendet att på eget initiativ lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna.

I kommittémotion 2024/25:3293 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att det bör vara en frivillig möjlighet för myndigheter, kommuner och regioner att på eget initiativ lämna uppgifter till brottsbekämpande myndigheter snarare än en skyldighet. I yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om en samlad översyn av hur lagförslagen inom det brottsbekämpande området påverkar den personliga integriteten.

Utskottets ställningstagande

Antalet grova våldsbrott i form av skjutningar och sprängningar har, som regeringen redogör för i propositionen, ökat. Sverige har en högre nivå av dödligt våld med skjutvapen än många andra europeiska länder. Skjutningarna och sprängningarna har en stark koppling till organiserad brottslighet. Det har även brott som t.ex. narkotikabrott, bedrägerier, utpressning och smuggling. I vissa fall kan även våldsbejakande extremism och terroristbrott kopplas till den organiserade brottsligheten. Den organiserade brottsligheten drabbar både enskilda och olika samhällsinstitutioner och är en av rättssamhällets största utmaningar. Utskottet delar regeringens bedömning att det är viktigt att myndigheter och andra aktörer kan lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna på ett mer effektivt och ändamålsenligt sätt.

Hälso- och sjukvård och socialtjänst är verksamheter som är särskilt skyddsvärda från integritetssynpunkt och vars förutsättningar i stor utsträckning bygger på ett förtroende mellan verksamheterna och de enskilda. Mot den bakgrunden ser utskottet positivt på att uppgifter som omfattas av viss hälso- och sjukvårdssekretess och socialtjänstsekretess föreslås undantas från den uppgiftsskyldighet som i övrigt föreslås gälla för bl.a. kommuner och regioner enligt den nya lagen. Utskottet bedömer även att regeringen gör en rimlig avvägning mellan integritetshänsyn och intresset av en effektiv brottsbekämpning när det gäller myndigheters, regioners och kommuners skyldigheter att lämna ut kontaktuppgifter till brottsbekämpande myndigheter och när det gäller de föreslagna ändringarna i offentlighets- och sekretesslagen som innebär ett utökat uppgiftslämnande från hälso- och sjukvården och socialtjänsten under vissa förutsättningar.

Med hänvisning till vad som nämnts ovan anser utskottet att justitieutskottet bör tillstyrka regeringens förslag i propositionen och avstyrka motionerna 2024/25:3284 (S) yrkandena 2 och 3, 2024/25:3291 (V), 2024/25:3295 (C) samt 2024/25:3293 (MP) yrkandena 1 och 3 i de delar som berör socialutskottets beredningsområde.

Stockholm den 30 januari 2025

På socialutskottets vägnar

Christian Carlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Christian Carlsson (KD), Carina Ståhl Herrstedt (SD), Carita Boulwén (SD), Mikael Dahlgvist (S), Jesper Skalberg Karlsson (M), Anna Vikström (S), Leonid Yurkovskiy (SD), Gustaf Lantz (S), Malin Höglund (M), Christofer Bergenblock (C), Mona Olin (SD), Ulrika Westerlund (MP), Lina Nordquist (L), Karin Sundin (S), Thomas Ragnarsson (M), Dzenan Cisija (S) och Maj Karlsson (V).

Avvikande meningar

1. Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen (S)

Mikael Dahlgqvist (S), Anna Vikström (S), Gustaf Lantz (S), Karin Sundin (S) och Dzenan Cisić (S) anför:

Vi anser att det i grunden är positivt att regeringen lämnar förslag till lagstiftning som kan förväntas öka informationsflödet och stärka de brottsbekämpande myndigheternas arbete – inte minst i kampen mot den organiserade brottsligheten. Enligt vår uppfattning är det dock viktigt att de brottsbekämpande myndigheterna i sin tur kan dela information till andra verksamheter som behöver den, t.ex. kunna ge information till en kommun som behöver den vid en upphandling för att kunna hindra kriminella från att driva HVB-hem. Vi uppmanar därför regeringen att skyndsamt återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning som ger brottsbekämpande myndigheter såväl möjlighet som skyldighet att ge kommunerna den information de behöver.

Mot bakgrund av att förslagen i propositionen innebär en principiell förändring av uppgiftshanteringen hos statliga myndigheter, kommuner, regioner och skolor anser vi vidare att regeringen 2027 bör utvärdera vilka konsekvenser och effekter lagstiftningen får.

Därmed anser vi att justitieutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3284 (S) yrkandena 2 och 3.

2. Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen (V)

Maj Karlsson (V) anför:

Inledningsvis vill jag understryka att socialtjänsten och hälso- och sjukvården är verksamheter som bygger på ett förtroende mellan verksamheterna och klienter och patienter. Därför måste sekretessbrytande regler utformas med en särskild respekt för denna situation för att inte riskera negativa konsekvenser.

Regeringens förslag har mött kritik från såväl Lagrådet som flera remissinstanser. Kammarrätten i Göteborg har bl.a. lyft fram att systematiken med en ny lag som ska tillämpas parallellt med offentlighets- och sekretesslagen riskerar att leda till tillämpningssvårigheter. Riksdagens ombudsmän (JO) avstyrker förslaget om den nya lagen om uppgiftsskyldighet, bl.a. med hänsyn till att uppgiftsskyldigheten i princip kan omfatta vilken uppgift som helst. Det finns inget krav på att brottsligheten ska vara av ett visst allvar eller ens att uppgiften ska röra brottslighet. JO menar även att de brottsbekämpande myndigheterna kan få information som är värdefull för att uppmärksamma nya mönster som kan vara en indikation på ett brottsligt syfte eller upplägg på ett mindre ingripande sätt, t.ex. genom att en berörd myndighet på ett generellt plan beskriver sina iakttagelser, utan att uppgifter

om enskilda lämnas ut. Sveriges advokatsamfund och flera andra remissinstanser anser att förslaget är för långtgående och att det inte är klarlagt att samhällets intressen står i rimlig proportion till de omfattande inskränkningar i den enskildes rätt som förslaget innebär. Jag instämmer i remissinstansernas kritik.

Vidare anser jag att dagens sekretessregler är väl avvägda. En ökad informationsdelning kan möjligen vara motiverad vid vissa grova brott, men eventuella ändringar bör i så fall göras i offentlighets- och sekretesslagen så att dagens systematik i lagstiftningen inte går förlorad.

Jag vill också, när det gäller förslaget om att lämna ut kontaktuppgifter, peka på att det är nödvändigt att ändamålet med utlämningen av kontaktuppgifter prövas i förhållande till varje verksamhet som omfattas. Socialtjänsten och hälso- och sjukvården är som sagt verksamheter som bygger på ett förtroende från klienter och patienter. Sådan verksamhet kan särskilt skadas av att känsliga uppgifter lämnas ut.

När det gäller förslaget om ett utökat uppgiftslämnande från socialtjänsten och hälso- och sjukvården genom ändringar i befintlig lagstiftning anser jag att det redan i dag finns tillräckliga möjligheter för polisen att få information om brott från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Flera remissinstanser, bl.a. Barnombudsmannen, Sveriges advokatsamfund, Vårdförbundet och ett antal kommuner, anser att förslagen riskerar att påverka förtroendet för socialtjänsten och hälso- och sjukvården negativt.

Enligt min mening bör alltså justitieutskottet med bifall till motion 2024/25:3291 (V) avstyrka propositionen.

3. Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen (C)

Christofer Bergenblock (C) anför:

Jag delar regeringens bedömning att samverkan, samarbete och informationsutbyte mellan myndigheter är avgörande för att bekämpa den allvarliga brottslighet som i dag finns i Sverige. Jag ser därför positivt på att de brottsbekämpande myndigheterna ska få möjlighet att begära in uppgifter från andra myndigheter. Det är nödvändigt för att de ska kunna fullgöra sina uppgifter på ett effektivt sätt.

Däremot ställer jag mig negativ till att bl.a. kommuner och regioner ska vara skyldiga att på eget initiativ lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna om de bedömer att uppgifterna behövs i den brottsbekämpande myndigheten. Statliga myndigheter kan ha förmåga och resurser att göra sådana bedömningar, men t.ex. kommuner och regioner saknar ofta kunskap och erfarenhet av att göra denna typ av bedömningar. Med hänsyn till det anser jag att riksdagen bör göra ett tillkännagivande till regeringen om att bestämmelserna i den nya lagen bör formuleras som en möjlighet, i stället för en skyldighet, för bl.a. kommuner och regioner att på eget initiativ lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna.

Därmed anser jag att justitieutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3295 (C).

4. Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen (MP)

Ulrika Westerlund (MP) anför:

Det är viktigt att myndigheter, kommuner och andra aktörer kan dela uppgifter med varandra för att kunna fullgöra sina uppdrag på ett effektivt sätt. I likhet med Lagrådet och flera remissinstanser ifrågasätter jag dock förslaget om att myndigheter, kommuner och regioner ska lämna uppgifter på eget initiativ till brottsbekämpande myndigheter. Förslaget framstår varken som proportionerligt, ändamålsenligt eller effektivt. Jag delar Lagrådets farhåga att uppgiftsskyldigheten riskerar att leda till onödiga integritetsintrång. Jag är också kritisk till att uppgiftsskyldigheten kombineras med en så låg tröskel för utlämnande av ändamåls- och effektivitetshänsyn. Att en uppgift kan antas behövas i den brottsbekämpande verksamheten försvårar inte bara uppgiftslämnarens bedömning utan kan också innebära att brottsbekämpningen får ta emot en stor mängd information som saknar betydelse. En alltför långtgående skyldighet att lämna ut information kan dessutom skada tilliten till bl.a. socialtjänsten, vilket skulle försämra möjligheterna att fånga upp barn och ungdomar på väg in i kriminalitet. Enligt min mening bör regeringen säkerställa att det ska vara en möjlighet för myndigheter, kommuner och regioner att lämna uppgifter på eget initiativ i stället för en skyldighet. På så sätt får berörda aktörer ett större utrymme att själva bedöma vilka uppgifter som eventuellt kan vara av intresse för brottsbekämpningen.

Lagrådet anser att förslagen i propositionen utgör en stor principiell nyhet för svensk förvaltningstradition och Riksdagens ombudsmän (JO) ifrågasätter om en så genomgripande och långtgående förändring är önskvärd, bl.a. eftersom konsekvenserna av förslaget inte går att överblicka. Mot den bakgrunden anser jag att regeringen bör göra en samlad översyn av hur de många och omfattande lagförslagen inom det brottsbekämpande området påverkar den personliga integriteten.

Därmed anser jag att justitieutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:3293 (MP) yrkandena 1 och 3.